

Омелянчук Владислав Олександрович,
аспірант кафедри режисури телебачення.
Київський національний університет
театру, кіно і телебачення імені
І. К. Карпенка-Карого. Київ, Україна

Vladyslav Omelianchuk,
Postgraduate student of the TV Directing
Department. I. K. Karpenko-Karyi Kyiv
National Theatre, Cinema and Television
University, Kyiv, Ukraine

КАТАРСИС ЧЕРЕЗ ЗВУК: МУЗИКА, ЗВУКОВІ ЕФЕКТИ ТА ТИША ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ В КІНЕМАТОГРАФІ

Анотація. У статті досліджується роль аудіальних елементів – музики, звукових ефектів та тиші – як важливих інструментів для досягнення катарсичного ефекту в кінематографі. Основна увага приділяється необхідності переосмислення катарсису не лише як кульмінаційного моменту, а як діалогічного процесу, що залучає як свідоме, так і підсвідоме сприйняття глядача. **Методологія дослідження.** У статті застосовано системно-аналітичний підхід до вивчення емоційного впливу музики та інших аудіальних прийомів у фільмах, а також компаративний аналіз нинішніх досліджень і прикладів із кінематографа. Особливу увагу приділено розробці концептуальної моделі, що дає змогу дослідити вплив параметрів звукового дизайну на емоційні переходи та підсвідомі реакції глядача. **Наукова новизна дослідження.** У статті представлено новий підхід до аналізу звукового дизайну у контексті катарсису, де аудіальні прийоми виступають як незалежні режисерські інструменти, здатні викликати глибоке емоційне занурення та стимулювати процеси внутрішнього очищення глядача. Особливий акцент зроблено на гармонійному поєднанні аудіальних елементів як засобів, що сприяють діалогічній взаємодії між свідомими та підсвідомими емоціями. **Висновки.** Результати дослідження підтверджують, що інтеграція музики, звукових ефектів і тиші сприяє створенню багатошарового емоційного простору, що забезпечує глядачу глибоке емоційне залучення. Запропонована концептуальна модель надає режисерам інструменти для досягнення катарсичного ефекту, розширюючи традиційні уявлення про роль звуку в кінематографічному мистецтві.

Ключові слова: режисерський інструментарій, катарсис, звуковий дизайн, аудіальні елементи, інтерпсихічна комунікація.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Феномен катарсису як важливої складової художнього сприйняття кінематографа є однією з ключових тем сучасних досліджень у галузі мистецтвознавства та кінознавства. Попри існування окремих досліджень, таких як праця К. Станіславської (2022), яка наголошує важливість аудіовізуального контрапункту, та В. Папченка (2018), що аналізує роль пауз і шумів, загалом

проблема використання аудіальних інструментів для досягнення катарсичного ефекту залишається недостатньо висвітленою. Це особливо стосується використання звукового дизайну та тиші як засобів діалогічного зв'язку між свідомістю і підсвідомістю глядача. Вивчення катарсису з точки зору діалогу між свідомими та підсвідомими реакціями, що активуються аудіальними елементами (музика, звукові ефекти, тиша), відкриває

нові горизонти для дослідження цього феномену. Важливим питанням залишається те, як саме режисер може використовувати звукові прийоми для досягнення стану емоційного очищення у глядача, стимулюючи приховані емоції, що часто не усвідомлюються. Таким чином, *актуальність* цього дослідження полягає у потребі перегляду традиційного розуміння катарсису як результату кульмінації драматичного сюжету та розгляду його як діалогічного процесу, що поєднує свідоме та несвідоме сприйняття. Розширення аналізу катарсису крізь призму взаємодії між свідомістю та підсвідомістю, а також через вплив естетичних елементів звукового дизайну, є важливим внеском у розуміння цього ефекту. Запропоноване дослідження спрямоване на виявлення специфічних аудіальних прийомів, які дають змогу досягати катарсису, та на розробку концептуальної моделі для аналізу режисерських інструментів, що забезпечують цей ефект. Це, своєю чергою, сприятиме подальшому розвитку теорії режисури та методології створення кінематографічних творів, які здатні активувати глибинні емоції глядача та забезпечувати катарсичне очищення через аудіальні елементи.

Мета статті – створення концептуальної моделі режисерських інструментів для досягнення катарсичного ефекту в кінематографі через застосування аудіальних елементів, зокрема музики, звукових ефектів та тиші. Дослідження спрямоване на ідентифікацію специфічних прийомів звукового дизайну, таких як темп і динаміка музичних елементів, паузи та контрасти між звуком і тишею, що можуть забезпечити емоційне «очищення» глядача через діалогічну взаємодію свідомості та підсвідомості. Основна увага зосереджена на розгляді звукового дизайну як важливого естетичного інструмента, здатного перетворювати аудіальне сприйняття на один із ключових механізмів досягнення катарсичного ефекту, що надає можливість розширити традиційні підходи до режисури та кінематографічного мистецтва.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях кінематографічного мистецтва проблема катарсису розглядається здебільшого через взаємодію емоційних і композиційних елементів фільму. Дослідники акцентують увагу на ролі аудіальних інструментів, зокрема звукового дизайну, у формуванні емоційного стану глядача, що сприяє досягненню катарсичного

ефекту. Наприклад, М. Chion (2009) та L. Kramer (2011) демонструють, що використання звукових ефектів і тиші підсилює драматичну напругу та дає змогу режисерові більш ефективно модулювати емоційне тло картини. Звуковий дизайн виявляється важливим інструментом для підсилення візуального сприйняття. С. Желєзняк (2022) зазначає, що сучасний звукозоровий образ трансформується завдяки новітнім підходам до аудіальних прийомів, забезпечуючи глядачеві доступ до значущих емоційних переживань, що наближає його до катарсичного досвіду.

Дослідження також наголошують на значення тиші як ключового елемента. Зокрема, Самойленко (2002) розглядає катарсис як результат взаємодії емоційних станів, які призводять до емоційного очищення. Авторка звертає увагу на діалектичний діалог між свідомістю і підсвідомістю глядача, що виникає завдяки використанню акустичних елементів, таких як моменти мовчання, які створюють умови для функціонально-семантичного діалогу, або «логосфери» – простору для діалогічного самовідкриття. Вивчення таких елементів поглиблює розуміння механізмів катарсису й є перспективним для подальшого дослідження різних видів мистецької діяльності, зокрема кіномистецтва. Останні дослідження акцентують увагу на ролі звукового дизайну в кінематографі, розширюючи розуміння його технічного та естетичного значення. Наприклад, у праці В. Скуратівського та В. Андрієнко (2023) досліджуються специфічні аспекти звукових ефектів в ігровому кіно, акцентуючи, як акустичні прийоми створюють атмосферу та поглиблюють емоційний вплив. Це дослідження зосереджене на технічному аналізі звуку, тоді як у нашій статті увага приділяється взаємодії цих елементів з емоційними станами глядача та їхній ролі у створенні катарсичного ефекту. Дослідження Г. І. Степанової та Д. М. Михайлова (2018) розглядає саунд-дизайн як новий напрям у звукорежисурі, що дає змогу ефективніше використовувати звукові прийоми для передачі драматичних емоцій. Аналогічно В. Папченко (2018) аналізує інтерактивність шумів і пауз, наголошуючи їхню роль у формуванні звукового образу фільму. Ці роботи демонструють потенціал звукових елементів у створенні естетичного та емоційного простору. Окрему увагу привертає дослідження С. В. Желєзняка (2022), яке зосереджується на трансформаціях звукозорового образу

в сучасній аудіовізуальній культурі. Автор наголошує на взаємодії звукових і візуальних елементів, що особливо важливо для створення багатопарового емоційного впливу. У нашому дослідженні ці аспекти також розглядаються, але з акцентом на катарсичний ефект як результат такої взаємодії. Крім того, інтеграція звукових рішень, таких як музика, тиша та звукові ефекти (шуми), разом із візуальними прийомами дає можливість режисерам досягти більш глибокого занурення глядача у фільм. Загалом дослідження свідчать, що контрасти між звуками і тишею викликають потужну емоційну реакцію, підсилюючи внутрішнє напруження та забезпечуючи умови для катарсису. Це підтверджує, що аудіальні засоби можуть функціонувати як потужний інструмент режисера для досягнення емоційного очищення, зокрема в драматичних і психологічних жанрах.

Виклад основного матеріалу. Одним із центральних завдань режисури є створення умов для емоційного впливу, що дає змогу глядачеві пережити катарсичний досвід – глибинне емоційне переживання, яке активується під час видовища. Катарсис (зі старогрецької – очищення), є ключовим поняттям давньогрецької філософії. Аристотель, у своїй *«Поетиці»*, вперше пов'язав катарсис із трагедією, визначаючи його як емоційне очищення через страх і співчуття, яке переживає глядач, спостерігаючи за трагічним героєм. Ця концепція набула поширення у сучасному мистецтві, зокрема в кінематографі, де катарсис трактується як естетичний і психологічний досвід, що стимулює емоційну трансформацію глядача. Катарсис виникає, коли уява глядача занурюється в емоційно насичені стани, що перевищують межі свідомого контролю, вивільнюючи пригнічені емоції та даруючи полегшення. Психологія трактує цей процес як афективний момент, що приносить насолоду через співпереживання трагічному герою та вихід назовні пригнічених почуттів. Сучасний підхід до катарсису розглядає його як комплексний процес, що поєднує рефлексивні та екзистенційні аспекти, інтегруючи їх в єдине емоційне переживання. У цьому контексті катарсис можна розглядати як афективний процес, який активується естетичними засобами і полягає в діалозі між внутрішніми конфліктами глядача, зокрема між тваринним і людським аспектами його натури. Цей конфлікт, актуалізований режисерськими засобами, завершується перемогою люд-

ського начала, що і стає основою для катарсичного досвіду. Розуміння катарсису як комплексного процесу відкриває перспективи для дослідження звукового дизайну як одного з ключових інструментів у створенні емоційного впливу та внутрішнього очищення.

За допомогою ретельно підібраних аудіальних рішень режисер може встановити емоційний зв'язок із глядачем, формуючи у нього глибоке співпереживання. Аудіальні об'єкти, такі як звукові ефекти чи музика, активують одночасно свідоме та підсвідоме сприйняття, завдяки чому глядач асоціює звук з конкретними об'єктами або подіями. Це сприяє виникненню напруги і створює відчуття очікування, необхідного для катарсичного моменту. Використання кросмодальних метафор дає можливість режисеру залучати звуки, які викликають асоціації з іншими сенсорними враженнями, такими як «темний» або «глибокий» звук (Argo, Ma, & Kayser, 2014). Такі метафори надають аудіальному сприйняттю додаткових емоційних відтінків і поглиблюють зв'язок глядача з подіями на екрані. Просторово-часова узгодженість між звуком та дією на екрані, досягнута завдяки гармонії та ритму, забезпечує єдність аудіовізуального сприйняття та підсилює емоційний контакт із глядачем (Görne, 2019). Це, у свою чергу, активує внутрішні процеси трансформації глядача, ведучи його до катарсичного очищення.

Для досягнення катарсису доцільно обмежити кількість виразних аудіальних об'єктів, щоб уникнути перенасичення звуком. Використовуючи лише ті звукові елементи, які найбільш ефективно формують емоційне напруження, режисер зосереджує увагу глядача на ключових моментах. Це дозволяє акцентувати увагу на найбільш значущих звукошумових рішеннях і підвести глядача до глибинного емоційного очищення.

Музика в кінематографі є потужним засобом, що значно підсилює емоційну динаміку фільму та створює умови для катарсичного переживання. Вона функціонує як самостійний елемент кіномови, не лише доповнюючи візуальний ряд, а й впливаючи на психоемоційний стан глядача. Прикладом цього є сцена з фільму *«Втеча з Шоушенка»* (1994) Френка Дарабонта, де звучання арії *«Sull'aria»* з опери Моцарта символічно контрастує з атмосферою тюремного двору, викликаючи в глядача почуття піднесеності та ілюзії свободи, які тимчасово змінюють безнадійність середови-

ща. Музика у цій сцені пробуджує емпатію та підсилює емоційну кульмінацію фільму.

Для розуміння механізму катарсичного ефекту через музику слід звернути увагу на її виражальні елементи: інтенсивність, темп, динаміку та гармонію, які формують емоційний відгук. Наприклад, високий рівень емоційної насиченості музичної композиції може викликати у глядача сильні почуття, такі як пристрась, сум або тугу. Темп і динаміка музики, в свою чергу, сприяють створенню медитативної атмосфери або наростання емоційного напруження. Музика Моцарта з її багатогармонією та складними гармонічними прогресіями формує відчуття естетичного задоволення й глибокого проникнення у музичний світ, що допомагає глядачеві досягти емоційного очищення.

У кінематографі музика відіграє критичну роль у створенні емоційної атмосфери, виступаючи своєрідним «провідником» між сюжетом і сприйняттям глядача. Вона здатна викликати багатогармонію емоційні реакції завдяки своїй структурі, темпу та динаміці, які варіюються відповідно до подій на екрані (Gabrielsson & Lindström, 2001). Дослідження підтверджують, що музичні теми та повторювані мелодійні мотиви глибоко занурюють глядача в сюжет, сприяють емоційному зв'язку з головним героєм і створюють «емоційний резонанс» – стан, у якому глядач не просто спостерігає, а активно переживає події. Такий музичний супровід підвищує настрій сцени та викликає асоціації, пробуджуючи спогади та підсилюючи враження від ключових моментів фільму (Cohen, 2011). Вибір музичного жанру, темпу та інтонацій підсилює значущі моменти сюжету і стимулює емоційну ідентифікацію з персонажами. Так, музика функціонує не лише як емоційний каталізатор, а як засіб, що забезпечує взаємодію між емоційним сприйняттям і процесом внутрішнього очищення. Композиція оригінального саундтреку, яка розробляється для точного відображення динаміки оповіді, дозволяє режисеру формувати потрібний емоційний ефект через структуру звукового простору фільму (Barbosa & Dizon, 2020, p. 86). За допомогою елементів, таких як інтенсивність, динаміка, темп, тембр і гармонійні прогресії композитор здатен викликати глибокий емоційний відгук, від тривоги до естетичного задоволення. Тембр допомагає артикулювати характер сцен або емоційний відтінок. Наприклад, струнні інструменти часто використовуються для створення відчуття меланхолії чи споглядальності

завдяки їх м'якому, протяжному звучанню, тоді як ударні, завдяки своїй ритмічності та акцентованості, додають сценам динамічності та підсилюють відчуття напруженості. Ритм і темп також відіграють важливу роль у створенні кінематографічної атмосфери, задаючи пульсацію, що передає різні стани, від спокою до динамічної активності. Прискорення темпу музичного супроводу може посилювати відчуття загрози або екшн-напруги, тоді як уповільнений темп сприяє створенню більш інтроспективних чи ліричних моментів. Ритмічні варіації здатні викликати фізіологічні реакції, змінюючи пульс глядача та його рівень тривожності, що забезпечує ефективніше емоційне сприйняття фільму (Bernardi, Porta, & Sleight, 2006). Гармонія, що базується на комбінації мажорних і мінорних тональностей, сприяє формуванню конкретного емоційного забарвлення сцен. Перехід від мажору до мінору може викликати контрастні емоції – від радості чи ейфорії до тривоги та відчаю. Особливу роль тут відіграє модуляція, тобто перехід з однієї тональності в іншу, що забезпечує не лише зміну емоційного тону, а й створює природне відчуття «просування» сюжету вперед. Такий перехід підсилює поглиблення уяви та сприйняття глядача, формуючи поступове емоційне напруження, яке може підсилити відчуття розв'язки або, навпаки, зростання напруги в сцені. Дослідження підтверджують, що гармонічні варіації безпосередньо впливають на відгук глядача, збагачуючи його сприйняття (Juslin & Västfjäll, 2008). Крім того, цільове використання фактур і груп інструментів у оркестрових партитурах дає змогу композитору ефективно варіювати рівень емоційного впливу. Щільна фактура, утворена насиченим звучанням духових і струнних інструментів, створює відчуття монументальності, тоді як легка фактура з обмеженою кількістю інструментів підкреслює інтимність або спокій сцени. Дослідження L. Meyer (2008) показує, що музична фактура, завдяки своїй здатності до згущення або полегшення, впливає на глядацьке сприйняття часу й простору, що підсилює загальний емоційний вплив фільму. Таким чином, музика стає важливим елементом архітекtonіки емоційного досвіду, стимулюючи катарсичний процес через формування складного емоційного простору, де глядач заглиблюється у переживання подій і свої власні емоційні асоціації.

Акустичні ефекти є не менш важливою складовою звукового ландшафту кіно, безпосередньо

впливаючи на емоційне сприйняття глядача і формуючи цільову атмосферу сцени. Вони діють як «посередники» між сюжетом і психоемоційним станом глядача, допомагаючи заглибити його у світ фільму. Основними типами звуків, які створюють це заглиблення, є дієгетичні та недієгетичні звуки. Дієгетичні звуки – це звуки, що виходять безпосередньо з подій або об'єктів у світі фільму, наприклад, кроки персонажів або дзвінок телефону. Завдяки своєму зв'язку з реальними об'єктами, дієгетичні звуки сприяють ідентифікації культурного чи просторового контексту, підсилюючи відчуття присутності (Barbosa & Dizon, 2020, p. 85). У фільмі братів Коен «Старим тут не місце» (2007) акцент робиться на дієгетичних звуках, які акцентують атмосферу тривоги та ізоляції. Натомість традиційного музичного супроводу використовуються звуки навколишнього середовища – прості, проте надзвичайно ефективні елементи, що створюють глибокий емоційний досвід для глядача. Цей підхід до звукового дизайну сприяє відчуттю ізольованості й безвиході, яке переживають персонажі і робить сприйняття більш інтенсивним. Звуки, такі як свист вітру та крапання води, викликають тривожну невизначеність і значно підвищують емоційну напругу сцен, занурюючи глядача у фізичну атмосферу фільму. Крім того, інші аудіальні маркери, зокрема звуки зброї, додають сценам просторової глибини та посилюють загрозливий настрій подій, що допомагає глядачеві співпереживати героям у кризових ситуаціях. Цей оригінальний підхід до використання звуку робить стрічку «Старим тут не місце» унікальним прикладом впливу звукового дизайну на емоційний контекст та сприйняття історії.

Недієгетичні звуки, що не мають фізичного джерела у світі фільму, сприяють налаштуванню емоційного тону сцени. Вони допомагають режисеру маніпулювати відчуттями глядача, створюючи певний емоційний малюнок картини, навіть якщо ці звуки не є частиною сюжету. У фільмі «Дюнкерк» (2017) Крістофера Нолана звук годинника виступає потужним елементом, який визначає ритм і психологічну напругу на екрані. Впродовж усього фільму цей безперервний відлік секунд нагадує про обмеженість часу й неминучість небезпеки, що оточує солдатів на березі Дюнкерка. Годинник стає символом невідворотності, що супроводжує персонажів на кожному кроці, наголошуючи обмежені можливості для

порятунку. Цей звук цокання пригнічує інші звукові елементи, заглушуючи людські голоси й звуки вибухів, створюючи ефект дезорієнтації і посилюючи емоційний зв'язок глядача з героями, які стикаються із загрозою без чіткого уявлення про вихід. Таке звучання активує підсвідоме відчуття тривоги, створюючи атмосферу напруженого очікування. Звук годинника має часовий ритм і концептуальне навантаження, фокусуючи увагу глядача на екзистенційних аспектах виживання, що загострює відчуття відчаю і безсилля перед подіями. Взаємодія звуків створює підґрунтя для катарсичного переживання: відлік заглушує інші аудіальні сигнали та поступово формує емоційний контекст, підводячи глядача до моменту розрядження. Досягнувши кульмінації, фільм завершується катарсичним звільненням. Інноваційне використання звукового дизайну зумовлює глибокий психологічний ефект, ведучи глядача до катарсису через занурення в атмосферу безвиході й надмірної напруги. Таким чином, акустичні ефекти в кінематографі не обмежуються лише фоновим супроводом, а виступають як повноцінний елемент режисерського інструментарію. Вони збагачують емоційний досвід глядача, активуючи співпереживання на свідомому та підсвідомому рівнях і сприяючи досягненню катарсису через діалог внутрішніх емоційних станів.

У кінематографічних сценах, коли глядач занурюється у стан очікування, тиша набуває особливого значення, оскільки підсилює відчуття непередбачуваності та психологічного напруження, готуючи нас до розв'язки, яка має потенціал змінити емоційне забарвлення всієї історії. Згідно з думкою О'Rawe, тиша ніколи не є абсолютною та завжди набуває сенсу через те, що вона заперечує, витісняє або відмовляє. Автор зазначає, що «думати, говорити або писати про тишу неможливо без обов'язкової згадки про звук: адже тиша завжди передбачає наявність своєї протилежності й суттєво залежить від її присутності» (2006, с. 395). Ця концепція наголошує значення тиші у кінематографі, особливо у сценах напруженого очікування, коли відсутність звуку стає важливим драматургічним інструментом, що спонукає глядача шукати глибший сенс у подіях на екрані. Цей підхід яскраво розкривається у фільмі «Мовчання» режисера Пета Коллінза, де образ тиші постає як драматургічний прийом і засіб емоційного вираження травми. D. Waldron (2014) проводить

паралель між подорожжю головного героя Еогана, який мандрує Ірландією у пошуках місць без звуку, та філософською тезою Людвіга Вітгенштейна, що мовчання відображає межі виразності мови. Еоган прагне уникнути структурованої оповіді для свого травматичного досвіду, дотримуючись «етики мовчання» як способу протистояти спробам обрести цей досвід. Такий підхід стає алегорією складного ірландського історичного контексту, де тиша символізує історичні та культурні травми, наголошуючи обмеження мови у відтворенні болісних переживань.

Тишу слід розглядати не просто як фон, а як потужний інструмент, що взаємодіє з глибокими рівнями емоційного сприйняття. Вона створює простір для самоосмислення, накопичує емоційне напруження та викликає відчуття невизначеності, яке досягає свого піку під час раптової зміни звукової атмосфери. Як зазначає Е. Єленська тиша, яка не є відсутністю звуку, набуває особливого значення у драматургічному контексті, виконуючи важливу функцію створення емоційного напруження (2024, с. 17-19). На прикладі фільму «Тихе місце» (2018) можна спостерігати, як використання тиші у поєднанні з несподіваними звуками істотно поглиблює сприйняття небезпеки, захоплюючи глядача у складну та напружену для героя ситуацію. Контраст між тишею і звуком акцентує яскраві моменти страху й артикулює крихітність тиші, додаючи глибокої емоційної вразливості досвіду персонажів. Таким чином, тиша у кінематографі наголошує кульмінаційні моменти, формуючи складний емоційний контекст, який допомагає глядачеві підсвідомо підготуватися до кульмінації та розв'язки. Аналіз демонструє, що тиша створює унікальний простір для концентрації на суті подій, даючи можливість емоціям поступово накопичуватися до моменту розрядження, що є незамінною складовою катарсичного ефекту в кіно.

Висновки. Дане дослідження розкриває важливість аудіальних елементів як потужних інструментів для досягнення катарсичного ефекту в кінематографі. Розглядаючи катарсис як процес емоційного очищення, що охоплює свідоме та підсвідоме сприйняття, ми показали, як режисери можуть використовувати ці аудіальні прийоми для створення діалогічної взаємодії між внутрішніми емоційними станами глядача. Звуковий дизайн у кіномистецтві являє собою складну інтеграцію музики, акустичних ефектів і тиші, яка створює

єдиний звуковий простір і формує багатопланову звукову архітектуру (Jordan, 2010). Це поєднання забезпечує умови для емоційної трансформації на кількох рівнях. Музика задає емоційний тон, формуючи тло сцени і створюючи естетичний зв'язок із глядачем. Проте музика часто не здатна передати всі емоційні відтінки, що посилюють взаємодію із сюжетом. Тут на допомогу приходять акустичні ефекти, які занурюють глядача у конкретний просторовий контекст, роблячи світ фільму більш реалістичним і відчутним. Тиша, в свою чергу, додає ефекту очікування, акцентує ключові драматичні моменти та стимулює рефлексію над тим, що залишається поза звуком. Такий підхід створює простір для самоосмислення й емоційного накопичення, що в підсумку веде до катарсису. Інтеграція цих елементів підсилює їхній емоційний вплив, створюючи цілісний звуковий ландшафт, який активує діалог між свідомим і підсвідомим.

Запропонована концептуальна модель аудіальних прийомів дає змогу переосмислити звуковий дизайн як самостійний інструмент режисури, здатний глибоко впливати на емоційне сприйняття і стимулювати внутрішню трансформацію глядача. Це дослідження наголошує значущість аудіального дизайну у кінематографі та відкриває перспективи для подальшого вивчення катарсичних прийомів, які можуть збагачувати як теоретичні, так і практичні підходи до створення емоційно насичених кінематографічних творів. Комплексне поєднання музики й звуків формує багатовимірний емоційний досвід, де кожен елемент виконує свою специфічну функцію: музика задає емоційне тло сцени, активуючи підсвідомі асоціації, а акустичні ефекти забезпечують відчуття реалістичності й присутності у світі персонажів. Так звуковий простір стає каталізатором катарсису, ведучи глядача до співпереживання героям та емоційного очищення.

Джерела та література

Єленська, Е. Р. (2024). *Функція звуку в досягненні психо-емоційної реакції глядача на прикладі детективів Альфреда Хічкока 50-60 років 20 століття* [Кваліфікаційна робота. Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Інститут екранних мистецтв, Кафедра звукорежисури], м. Київ.

- Папченко, В. (2018). Інтерактивність шумів і пауз у звуковому образі фільму. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. Вип. 22. С.101-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2018_22_17
- Скуратівський, В., & Андрієнко, В. (2023). Специфіка звукових ефектів в ігровому кіно. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*, 6(2). С. 204-212. URL: <https://doi.org/10.31866/2617-2674.6.2.2023.289307>
- Станіславська, К. І. (2022). Аудіовізуальний контрапункт у кіно: спроба класифікації. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. Київ : КНУТКиТ. Вип. 30. С. 47-54.
- Степанова, Г. І., Михайлов, Д. М. (2018). Саунд-дизайн як новий напрям у звукорежисурі. *Наукові записки міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. Вип. 28. С. 125-127.
- Argo, J., Ma, M., & Kayser, C. (2014). Immersive composition for sensory rehabilitation: 3D visualisation, surround sound, and synthesised music to provoke catharsis and healing. In *Serious Games Development and Applications: 5th International Conference, SGDA 2014, Berlin, Germany, October 9-10, 2014. Proceedings*, vol. 5. P. 134-149.
- Barbosa, Á., & Dizon, K. (2020). The film sound analysis framework: A conceptual tool to interpret the cinematic experience. *Journal of Science and Technology of the Arts*, 12(2). P. 81-96. URL: <https://doi.org/10.34632/jsta.2020.8528>
- Bernardi, L., Porta, C., & Sleight, P. (2006). Cardiovascular, cerebrovascular, and respiratory changes induced by different types of music in musicians and non-musicians. *Heart*, 92(4). P. 445-452. URL: <https://doi.org/10.1136/hrt.2005.064600>
- Chion, M. (2009). *Film, a sound art* (C. Gorbman, Trans.). Columbia University Press.
- Cohen, Annabel J. (2011). Music as a source of emotion in film. In Patrik N. Juslin & John Sloboda (eds.), *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford University Press. P. 223-248.
- Gabrielsson, A., & Lindström, E. (2001). The influence of musical structure on emotional expression. In P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.), *Music and emotion: Theory and research*. Oxford University Press. P. 223-248.
- Görne, T. (2019). *The emotional impact of sound: A short theory of film sound design*. Hamburg University of Applied Sciences, Sound Lab, ZfD.
- Juslin, P., & Västfjäll, D. (2008). Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms. *Behavioral and Brain Sciences*, Nr 31(5). P. 559-575; discussion – p. 575-621. URL: <https://doi.org/10.1017/S0140525X08005293>
- Jordan, R. (2010). Audiovisual ecology in the cinema. *Cinephile*, Nr 6 (1). P. 25-31. URL: <https://doi.org/10.14288/cinephile.v6i1.197954>
- Kramer, L. (2011). *Interpreting music*. University of California Press.
- Meyer, L. B. (2008). *Emotion and meaning in music*. University of Chicago Press. URL: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226521374.001.0001>
- O'Rawe, D. (2006). The great secret: Silence, cinema and modernism. *Screen*, Nr 47. P. 395-405. URL: <https://doi.org/10.1093/screen/hjl031>
- Waldron, D. (2012). «Pushing Yourself into Existence»: Language, Trauma, Framing in Pat Collins's *Silence*. *Nordic Journal of English Studies*. P. 202-221.
- Dunkirk* [Фільм] (2017). Режисер: Крістофер Нолан.
- A Quiet Place* [Фільм] (2018). Режисер: Джон Красінскі.
- No Country for Old Men* [Фільм] (2007). Режисери: Джоел та Ітан Коен.
- Silence* [Фільм] (2012). Режисер: Пет Коллінз.
- The Shawshank Redemption* [Фільм] (1994). Режисер: Френк Дарабонт.

References

- Argo, J., Ma, M., & Kayser, C. (2014). Immersive composition for sensory rehabilitation: 3D visualisation, surround sound, and synthesised music to provoke catharsis and healing. In *Serious Games Development and Applications: 5th International Conference, SGDA 2014, Berlin, Germany, October 9-10, 2014. Proceedings*, vol. 5. P. 134-149.
- Barbosa, Á., & Dizon, K. (2020). The film sound analysis framework: A conceptual tool to interpret the cinematic experience. *Journal of Science and Technology of the Arts*, Nr 12 (2). P. 81-96. URL: <https://doi.org/10.34632/jsta.2020.8528>
- Bernardi, L., Porta, C., & Sleight, P. (2006). Cardiovascular, cerebrovascular, and respiratory changes induced by different types of music in musicians and non-musicians. *Heart*, Nr 92(4). P. 445-452. URL: <https://doi.org/10.1136/hrt.2005.064600>
- Chion, M. (2009). *Film, a sound art* (C. Gorbman, Trans.). Columbia University Press.
- Cohen, Annabel J. (2011). Music as a source of emotion in film. In Patrik N. Juslin & John Sloboda (eds.), *Handbook of Music and Emotion: Theory, Research, Applications*. Oxford University Press. P. 223-248.
- Gabrielsson, A., & Lindström, E. (2001). The influence of musical structure on emotional expression. In P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.), *Music and emotion: Theory and research*. Oxford University Press. P. 223-248.
- Görne, T. (2019). *The emotional impact of sound: A short theory of film sound design*. Hamburg University of Applied Sciences, Sound Lab, ZfD.

- Juslin, P., & Västfjäll, D. (2008). Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms. *Behavioral and Brain Sciences*, Nr 31(5). P. 559-575; discussion 575-621. URL: <https://doi.org/10.1017/S0140525X08005293>
- Jordan, R. (2010). Audiovisual ecology in the cinema. *Cinephile*, Nr 6 (1). P. 25-31. URL: <https://doi.org/10.14288/cinephile.v6i1.197954>
- Kramer, L. (2011). *Interpreting music*. University of California Press.
- Meyer, L. B. (2008). *Emotion and meaning in music*. University of Chicago Press. URL: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226521374.001.0001>
- O'Rawe, D. (2006). The great secret: Silence, cinema and modernism. *Screen*, Nr 47. P. 395-405. URL: <https://doi.org/10.1093/screen/hj1031>
- Waldron, D. (2012). «Pushing Yourself into Existence»: Language, Trauma, Framing in Pat Collins's *Silence*. *Nordic Journal of English Studies*. P. 202-221.
- Papchenko, V. (2018). Interaktyvnist shumiv i pauz u zvukovomu obrazi filmu [Interactivity of noises and pauses in the film's sound image]. *Naukovyi visnyk KNUKiT imeni I. K. Karpenka-Karoho*. Vyp. 22. P. 101-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2018_22_17 [in Ukrainian]
- Skurativskyi, V., & Andriienko, V. (2023). Spetsyfika zvukovykh effektiv v ihrovomu kino [Specifics of sound effects in gaming cinema]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriia: Audiovizualne mystetstvo i vyrobnytstvo*, Vyp. 6 (2). P. 204-212. [in Ukrainian] DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-2674.6.2.2023.289307>
- Stanislavska, K. I. (2022). Audiovizualnyi kontrapunkt u kino: sproba klasyfikatsii [Audiovisual counterpoint in cinema: An attempt at classification]. *Naukovyi visnyk KNUKiT imeni I. K. Karpenka-Karoho*. Vyp. 30. P. 47-54. [in Ukrainian]
- Stepanova, H. I., & Mykhailov, D. M. (2018). Sound design as a new direction in sound engineering. *Naukovyi zapysky mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vyp. 28. P. 125-127. [in Ukrainian]
- Waldron, D. (2012). «Pushing Yourself into Existence»: Language, Trauma, Framing in Pat Collins's *Silence*. *Nordic Journal of English Studies*. P. 202-221.
- Yelenska, E. R. (2024). Funktsiya zvuku v dosyagnennnyi psykhoemotsiynoyi reaktsiyi hlyadacha na prykladi detektyviv Al'freda Khichkoka 50-60 rokiv 20 stolittia [The function of sound in achieving the psychoemotional reaction of the viewer in the examples of Alfred Hitchcock's detective films from the 50s and 60s of the 20th century]. *Qualification work*. I. K. Karpenko Karyi Kyiv National Theatre, Cinema and Television University; Institute of Screen Arts, Department of Sound Engineering. Kyiv. [in Ukrainian]
- Dunkirk* [Film] (2017). Directed by Christopher Nolan.
- A Quiet Place* [Film] (2018). Directed by John Krasinski.
- No Country for Old Men* [Film]. (2007). Directed by Joel and Ethan Coen.
- Silence* [Film] (2012). Directed by Pat Collins.
- The Shawshank Redemption* [Film] (1994). Directed by Frank Darabont.

Vladyslav Omelianchuk

Catharsis through sound: Music, sound effects, and silence as tools of emotional impact in cinema

Abstract: This article explores the role of auditory elements – music, sound effects, and silence – as crucial tools for achieving the cathartic effect in cinema. The main focus is on the necessity of rethinking catharsis not only as a climactic moment but as a dialogical process that engages both the conscious and subconscious perception of the viewer. **Research Methodology.** The study employs a systematic-analytical approach to examining the emotional impact of music and other auditory techniques in films, as well as a comparative analysis of existing research and cinematic examples. Particular attention is given to the development of a conceptual model that allows for the exploration of the influence of sound design parameters on emotional transitions and subconscious reactions of the viewer. **Scientific novelty of the Research.** The article presents a new approach to the analysis of sound design in the context of catharsis, where auditory techniques act as independent directorial tools capable of eliciting profound emotional immersion and stimulating the viewer's process of internal purification. Special emphasis is placed on the harmonious combination of auditory elements as means that facilitate a dialogical interaction between conscious and subconscious emotions. **Conclusions.** The research results confirm that the integration of music, sound effects, and silence contributes to the creation of a multi-layered emotional space, ensuring deep emotional engagement for the viewer. The proposed conceptual model provides directors with tools to achieve a cathartic effect, expanding traditional views on the role of sound in cinematic art.

Keywords: directorial tools, catharsis, sound design, auditory elements, interpsychic communication.